

– Mange tenker at Bibelen stort sett handler om menn, og reagerer dermed ikke på at kvinnene forsvinner fra barnebibler. Men det er faktisk mange kvinner i Bibelen, og i langt mer varierte roller enn mange er klar over, sier Ingunn Aadland. ▶

Kvinnene som forsvant

Selv om vi møter flest menn i Bibelen, finnes det også mange kvinner i viktige og varierte roller. Men når Bibelen skal formidles til barn, forsvinner de inn i bakgrunnen.

– Når bibelfortellinger skal kortes ned og tilpasses barn, er tendensen tydelig: Kvinnene skrives ut av historiene eller blir anonyme. Det er mange som tror at det er sånn Bibelen er, men Bibelen har faktisk både kvinner og menn i mange ulike roller, sier Ingunn Aadland.

Hun er teologisk rådgiver på IKO, og forsker på barnebibler. Hun holder kurs og foredrag for blant annet ansatte i trosopplæringen om kjønnsroller i bibelfortellinger for barn.

– Deltakerne er ofte veldig interesserte og oppglødde, både kvinner og menn. Flere sier at dette har de rett og slett aldri tenkt på, forteller hun.

I sin forskning ser Aadland på hvilke fortellinger som kommer med i barnebiblene og på hvilke roller kvinner får, både i tekst og illustrasjoner. Tendensen er nedslående, selv om det finnes enkelte unntak. Når forfatterne skal velge ut hva som er viktigst, velges kvinnene bort. De som er igjen, har lett for å havne i stereotype roller, som synderinnen som får tilgivelse eller som «noen kvinner» i utkanten av historien. Aadland tror ikke det ligger vond vilje bak dette. Det handler om manglende bevissthet, og ikke minst om lojalitet mot det hun kaller «den kulturelle bibelen». Altså forestillingen vi i vår kultur har om hvordan Bibelen er, ikke selve teksten. Dette gjenspeiles i både hvilke fortellinger som tas med og hvordan de fortelles.

– Er du et veloppdratt menneske, så

tenker du at «ok, Bibelen handler først og fremst om menn, sånn er det, og det lever vi greit med». Men det stemmer faktisk ikke. Ja, det er selvsagt flest menn i Bibelen, men kvinnene er der i større grad enn mange tror, sier hun.

Selv om lojaliteten til bibeltekstene er og bør være stor, gjør vi allerede mange tilpasninger når Bibelen viderefremidles til barn. De fleste har for eksempel velutviklede filtre for voldelige scener: – Vi tar det meste ut fordi det ikke egner seg for barn. Vi trenger å utvikle bedre filtre for marginalisering av kvinner også, sier Aadland.

INN FRA SIDELINJEN

Fortellingene om påske og pinse er blant de viktigste i trosopplæringen. Nettopp disse er et typisk eksempel på historier der kvinnene er til stede hele veien i originalen, men ikke i barnas versjon.

– I de aller fleste barnebibler, handler denne fortellingen stort sett om Jesus og de tolv disiplene. Og så kommer det helt plutselig noen damer inn fra sidelinjen på påskemorgen. Evangeliene navngir flere av dem. Likevel omtales de gjerne bare som «kvinnene ved graven», og de dukker liksom opp fra intet.

I Bibelen derimot, står det at kvinnene var der, som en rød tråd gjennom hele påskeuka og videre gjennom pin-sen.

Ordbruken er også veldig viktig, understreker Aadland. For når man

skal gjøre slike fortellinger tilgjengelig for barn, må man bruke ord de forstår. Da er det mange som snubler.

– I påskefortellingen blir ordet disipler ofte oversatt med Jesu venner. Da får barna introdusert Jesus, hans venner – og så var det noen kvinner der. Hva da med kvinnene? Marta og Maria omtales jo som Jesu venner, og Lukas-evangeliet navngir kvinner som fulgte Jesus fra Galilea den siste påsken. Er ikke de venner? Jeg tenker det er bedre å beholde ordet disipler. Så kan man si at det var noen andre disipler der, eller noen kvinnelige disipler, foreslår hun.

Mange vil nok raskt innvende at det blir feil, for disiplene var jo bare de 12? Men selv om de 12 står i særstilling, teller Bibelen selv faktisk flere enn dem.

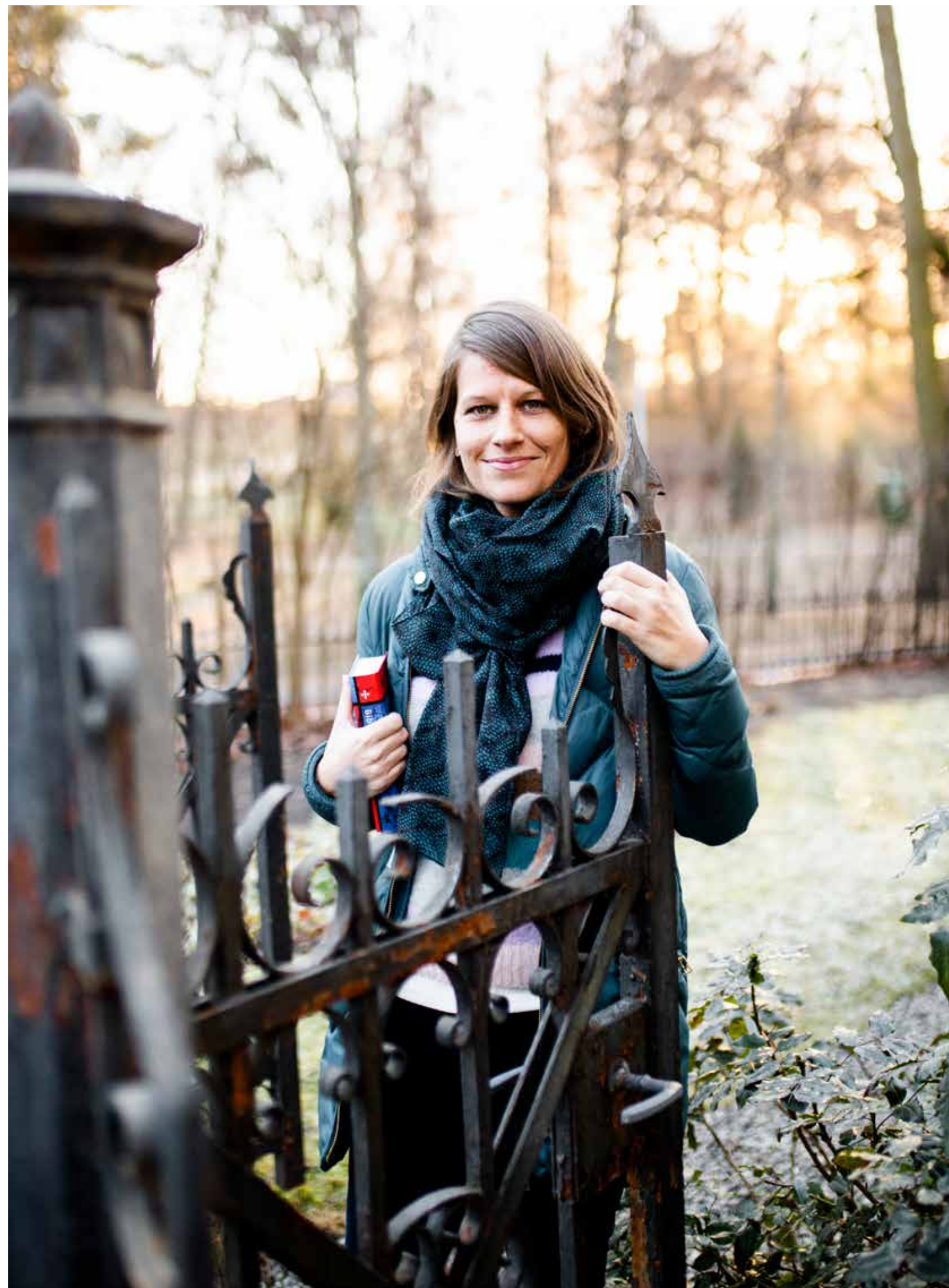
– Se på de to emmausvandrerne i Lukas-evangeliet, de kalles disipler, sier Aadland.

Dessuten mener hun vi kommer langt med å bruke navn istedenfor ordet kvinner, på samme måte som menn i Bibelen stort sett omtales ved navn eller rolle, ikke som «noen menn».

– Det er ikke alltid det står navn, men vi kan hente fram de vi har, sier Aadland.

DEN RØDE TRÅDEN

Hvis Aadland skal beskrive sin drømmebarnebibel, vil det være en som tar både kvinner og menn med hele veien. Ikke ved å legge til noe, eller gi kvinner roller de ikke hadde, men ved å løfte fram de som finnes i bibeltekstene. ▶▶

Kvinner slik de framstilles i et utvalg nye og eldre norske barnebibler.

« – Jeg skulle ønske barn fikk lese blant annet om kvinnene som fulgte Jesus og tjente ham med alt de eide. Kvinnen som salvet ham. De som ble værende ved korset etter at mange andre hadde sviktet, og var modige nok til å oppsøke graven for å salve ham. Og som så ble de aller første vitnene. Når vi kommer til pinsen, er de der fortsatt, i huset sammen med de andre disiplene, og de fikk Den hellige ånd på samme måte som mennene. Alt dette står i Bibelen, understreker hun.

Det å få med de historiene hvor kvinnene er med, er heller ikke en moderne idé som har oppstått i tråd med dagens feminisme. For kvinnene fikk faktisk større plass i en del eldre barnebibler.

En av fortellingene Aadland savner i de fleste barnebibler, er kvinnen som salver Jesus. I følge Matteus presiserer Jesus selv at «Overalt i verden hvor dette evangeliet blir forkynt, skal også det hun gjorde, fortelles til minne om henne.» Likevel blir hun stort sett ikke tatt med.

En annen fortelling som alt for ofte

forsvinner ut, er lignelsen om kvinnen som lette etter en forsvunnet mynt. Lukas har tatt med tre lignelser over samme tema, to hvor Gud lignes med en mann og en hvor Gud lignes med en kvinne. Bare to av dem er ofte å finne i barnebibler, kvinnen forsvinner.

– Det er klart det er gode grunner til de valgene, det er mange hensyn å ta. Det langt lettere å leve seg inn i fortellingen om en far som venter på sin sønn, enn om en kvinne som leter etter en mynt. Og lammet som blir borte er godt egnet i bøker for de minste. Men når nesten alle barnebibler sorterer ut denne fortellingen, mister vi noe viktig. Her sammenlignes jo Gud med en kvinne, og viser at gudsbildet også kan være feminint. Det er viktig å formidle også til barn.

UNGE KVINNER LESER MINDRE I BIBELN
Men er det egentlig så viktig om kvinnene får plass i barnas fortellinger?

– Jeg mener det er viktig. Vi er veldig bevisste på hva som indirekte kommuniseres til barn på andre måter, for eksempel når det gjelder reklame. Jeg

synes vi skylder barn å tenke kritisk gjennom hva vi formidler til dem, også i bibelfortellinger. Ett viktig spørsmål vi bør stille oss er «hvilket menneskesyn formidler denne bibelen?». Hvis kvinnene i en barnebibel er synderinner og ellers lite synlige, hvilke roller inviterer vi barna til å leve seg inn i? Vi nedjusterer Bibelens voldsscener, men vi aksepterer og forsterker et problematisk kvinnesyn. Det er svært betenkelig, sier Aadland.

I fjor kom en undersøkelse fra Kifo (Institutt for kirke- religions- og livs-synsforskning) om nordmenns bibelbruk. Den viste en klar endring i hvem som leser i Bibelen. Tradisjonelt sett har eldre alltid lest mer enn yngre, og kvinner har lest betydelig mer enn menn. Blant de eldre er det ikke store endringer. Men blant unge voksne under 25 leser menn faktisk nå betydelig mer enn kvinner. Antallet unge, mannlige bibellesere holder seg ganske stabilt, mens tallet på unge kvinner som bruker Bibelen går tydelig ned. Forsker Tore Witsø Rafoss ved Kifo sa da undersøkelsen kom ut, at dette er

noe det må forskes på.

– Det er et oppsiktsvekkende funn, og det er uklart hvorfor. For rundt 30 år siden leste kvinner betraktelig mer i Bibelen enn menn. Det gjør de ikke lenger, sa han til Kristelig pressekontor (KPK).

Aadland understreker at vi foreløpig ikke vet hvorfor dette skjer.

– Jeg mener likevel at det i alle fall er viktig å undersøke om det kan ha noe med at Bibelen de presenteres for gjennom oppveksten ikke oppleves som like relevant for dem, sier hun.

TØFFE HELTER

I tillegg mener hun det er viktig å ha et kritisk blikk på kjønnsrollene vi formidler til begge kjønn, ikke bare jenter. For når Bibelens fortellinger skal formidles til gutter, er det gjerne de tøffe, modige og sterke heltene de får høre om.

– Det skaper noen ganske umulige forbilder for hva en gutt eller mann skal være, det blir en slags skambelegging av svakhet. Jeg ønsker meg barnebibler som rommer hele barnet, det

mislykkede og det vellykkede, sterke og svake. De fleste barn beveger seg jo stadig mellom dette, de lykkes i noe og mislykkes i noe annet. Og det paradoksale er at det egentlig er veldig langt mellom slike helteskikkelser i Bibelen. Derimot er det antihelter på rekke og rad, folk som synliggjør menneskelig svakhet.

Det er heller ikke bare tekstene voksne bør ta et kritisk blikk på når de velger og leser bibelfortellinger for barn. Aadland mener også vi bør se på illustrasjonene. For eksempel bildene av Adam og Eva, selve grunnmenneskene: – I en del barnebibler får vi en smellvakker, slank Eva og en Adam som er tre ganger så bred som Eva over skuldrene. Hva forteller det barna våre om hvordan mennesker bør se ut? Kristen litteratur skiller seg ikke ut i så måte, vi finner usunne kroppsidealer mange steder. Men kanskje kunne barnebiblene vært et fristed for nettopp det? Det er også ganske gjennomført at hvis barnebiblene skal velge en illustrasjon eller historie som viser en synder som får tilgivelse, så er det en knelende

kvinne. Noen har med flere, da er bildet rikt. Men skal man velge bare én synder, er det en dame, gjerne en som forbindes med prostitusjon eller ekteskapsbrudd. Hvilket signal sender det?

Men hva kan så foreldre og barne- og ungdomsledere gjøre for å gi barn bibelfortellinger som er mer representative?

– Tja, jeg ville i alle fall sørget for å ha mer enn én barnebibel, og så lest dem med kritisk blikk. Den perfekte barnebibel finnes ikke, de som er gode på ett område har svakheter på andre, så det å bruke flere er en god idé. Se etter de som inkluderer kvinner i historiene, og se på hvordan fortellingene er illustrert. Spesielt for de mindre barna som vi leser høyt for, er det også en god ide å bruke illustrasjonene og så fortelle mer fritt. Da kan man ta med ting som ikke står i teksten hvis man synes noe mangler eller bør fortelles på en annen måte. Jeg tror at hvis flere blir litt mer bevisste på dette kan vi skape endring, bit for bit, sier Aadland.

stine.frimann@frelsesarmeen.no